

Lønnsdannelse og økonomisk politikk i Sverige

Hur fungerar lönebildningen i Sverige?

Åsa Olli Segendorf, Enheten för arbetsmarknad och prisbildning

Disposition

1. Lönebildningen i Sverige
2. Arbetsmarknadens utveckling i Sverige
3. Lönebildningen framöver - Industriavtalets framtid?

Lönebildningen i Sverige

En kort historik över lönebildningen i Sverige

- Den svenska lönebildningen kännetecknas sedan 1938 (Saltsjöbadsavtalet) av förhandlingar mellan starka arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer.
- Under 1950-1970-talet relativt centraliserade avtalsförhandlingar (Aukrust-EFO-modellen) som efterhand blev alltmer detaljerade, vilket innebar att utrymmet för lokal hänsyn i lönesättningen blev begränsat.
- Mellan 1983 och 1991 blev avtalsrörelserna mindre centraliserade och kännetecknades av relativt höga löneökningar, jämfört med både tidigare och senare perioder.
- Mellan avtalsrörelsen 1991 och den 1997 förbundsvisa avtalsförhandlingar.
- Från avtalsrörelsen 1997 enligt Industriavtalet (förbundsvisa och koordinerade)

Industriavtalet har varit modellen för lönebildning från 1997 fram till nu

- Den internationellt konkurrensutsatta sektorn har en lönenormerande roll (utgörs till övervägande del av industrin).
- Syftet är att främja tillväxt och den samhällsekonomiska utvecklingen genom att parterna tar gemensamt ansvar för lönebildningen.
- Det kostnadsmärke som etablerats inom industrin ska vara en norm även för övriga arbetsmarknaden. Parterna förbinder sig att verka för att så blir fallet. Avtalsrörelse på förbunds nivå men i princip helt koordinerad (centraliserad).
- Industriavtalet innehåller också regler för hur avtalsrörelsen ska gå till med bland annat med "fredsplikt".
- "Trepartsamarbete" även i Sverige där Medlingsinstitutet (MI) representerar staten. Staten sanktionerar industriavtalet genom sin instruktioner till MI och MI medlar inte i konflikter som strider mot industriavtalet.

Har Industriavtalet tjänat svensk ekonomi väl?

Sannolikt...

- Viktigt med lugn och ro och tydlighet i avtalsförhandlingarna!
- Reallönestegringarna varit snabbare sedan industrin blev normsättare och lägre nominella löneökningar från och med andra hälften av 1990-talet
- Detta beror dock sannolikt också på att det var snabbare produktivitetstegringar från mitten av 1990-talet fram till och med 2006 till följd av en snabbare tillväxt i den totala faktorproduktiviteten i samband med införandet av ny informations- och kommunikationsteknologi (IKT). Lägre produktivitetstillväxt efter det.

Dock sedan Industriavtalets tillkomst en pågående diskussion om *vem* som ska sätta märket

- Att industrin sätter det "märke" som andra avtal sedan följer inte självklart med rörlig växelkurs och inflationsmål. Så länge det finns trovärdighet för Riksbankens inflationsmål skulle det antagligen fungera också med andra normsättare.
- Tjänstesektorer drabbas av räntehöjningar om löneökningarna skulle bli stora, eftersom högre räntor minskar efterfrågan på hemmamarknaden.
- Men den konkurrensutsatta sektorn känner mer *direkt och omedelbart* av konsekvenserna av alltför höga löneökningar. Räntan slår direkt mot kassaflöde och investeringar i industrin och en räntehöjning och påverkar hela den konkurrensutsatta sektorn via växelkursen.

Inflationsmålets trovärdighet viktig för stabila löneökningar

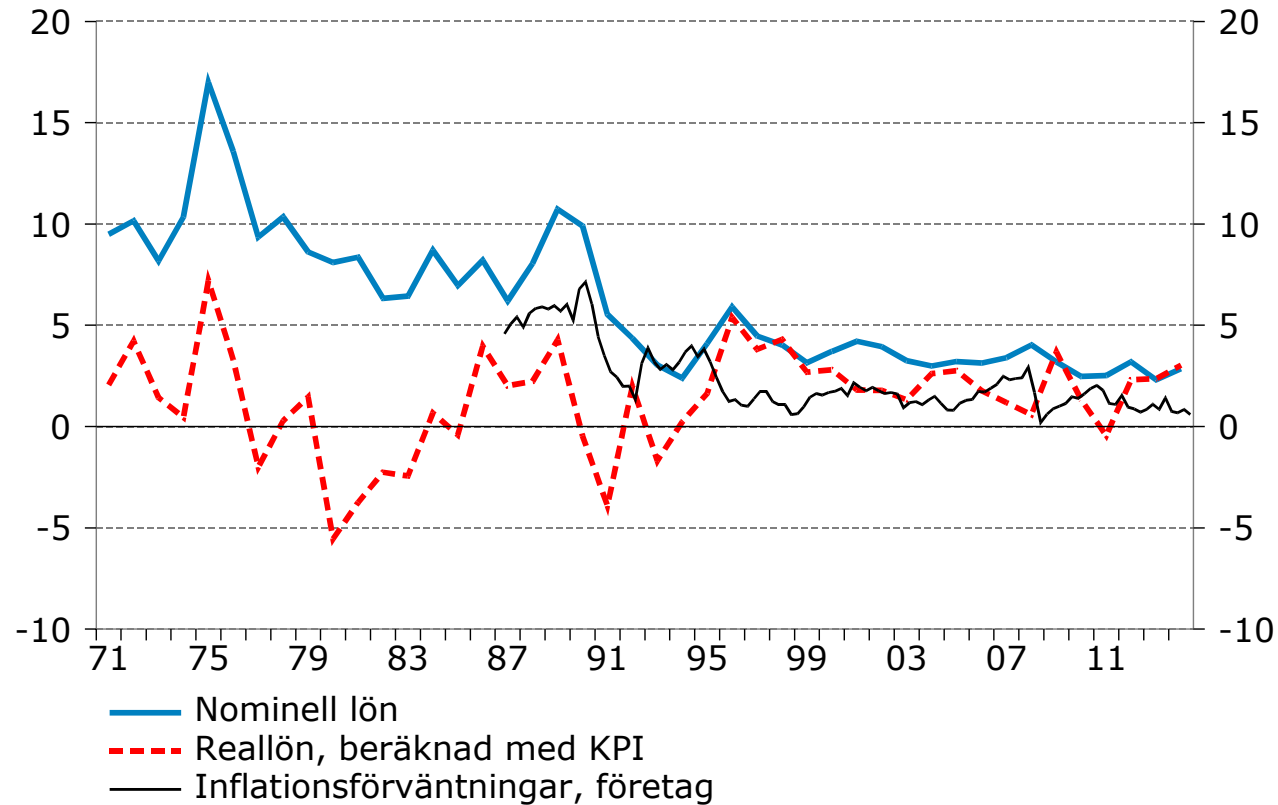
- Fast växelkurs fram till 1971.
- Mellan 1971 och 1993 knöts den svenska kronan till "valutaorm".
- Problem och devalveringar.
- Sedan 1993 flytande växelkurs och inflationsmål.

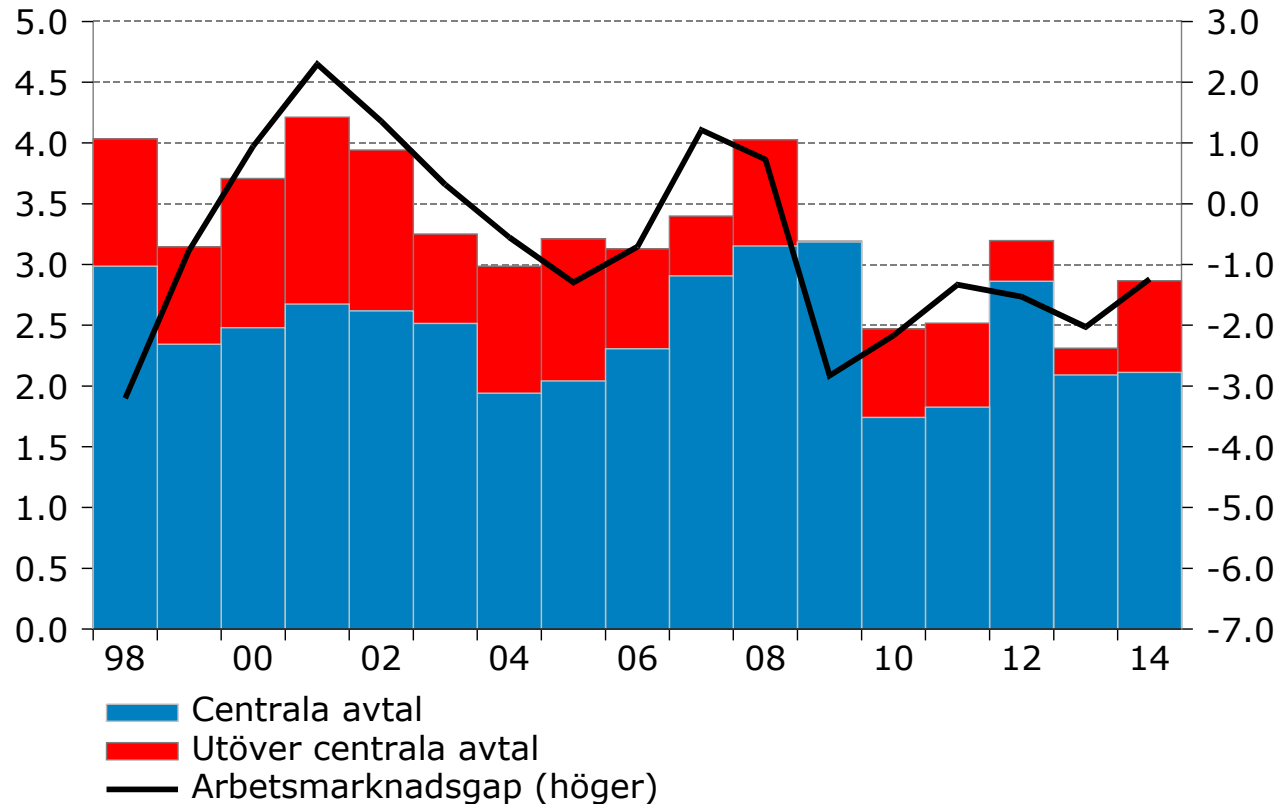
Löneökningstakt i svenskt näringsliv

Nominella och reala löneökningar

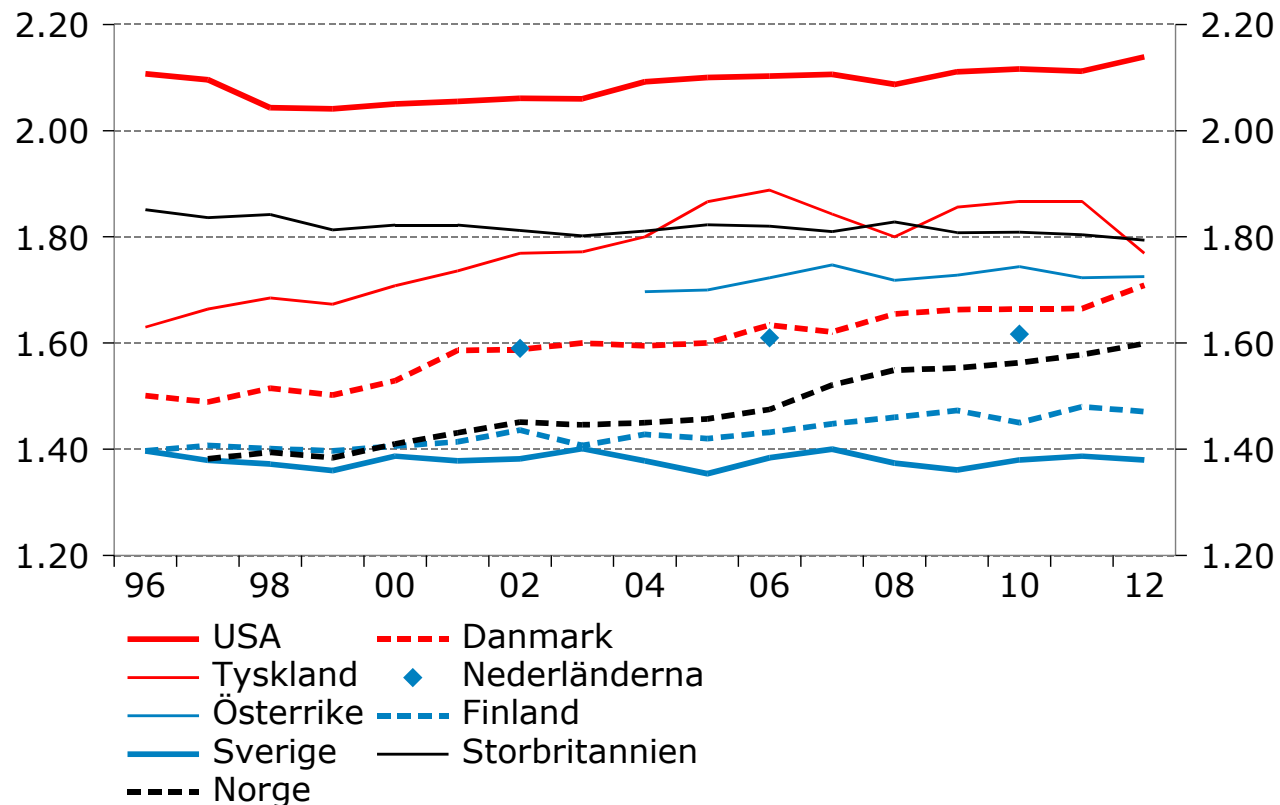
Timlön i näringslivet sätts på central och lokal nivå och samvarierar med resursutnyttjandet på arbetsmarknaden

Procentuell förändring respektive procent av potentiellt arbetade timmar

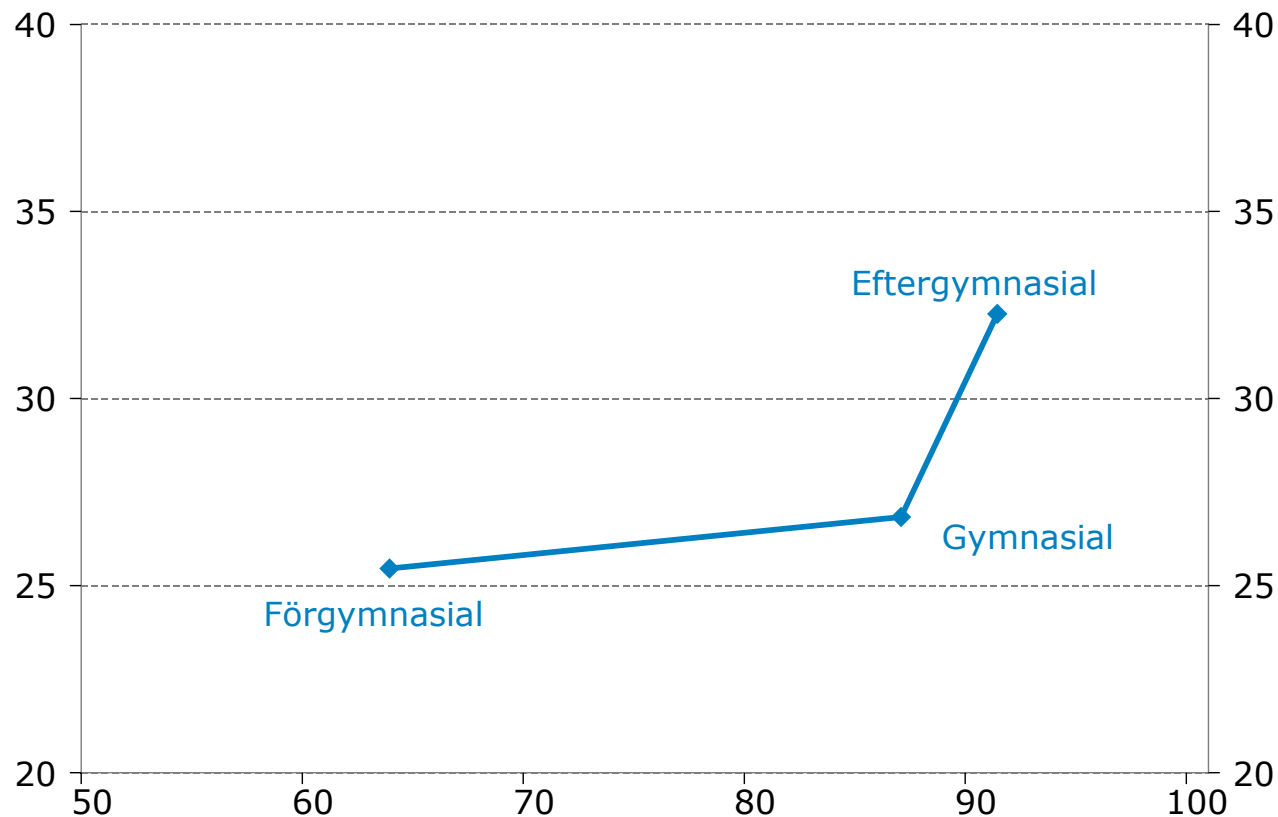
Sverige har en sammanpressad löne- och inkomstfördelning och de avtalade lägstalönerna är höga

Inkomstspridning, P50/P10, före skatt. Percentilkvoter

Liten skillnad i lön mellan dem som har förgymnasial och gymnasial nivå

Medianlön, tusental kronor per månad före skatt respektive sysselsättningsgrad i åldersgruppen 30–54 år 2014, procent av befolkningen

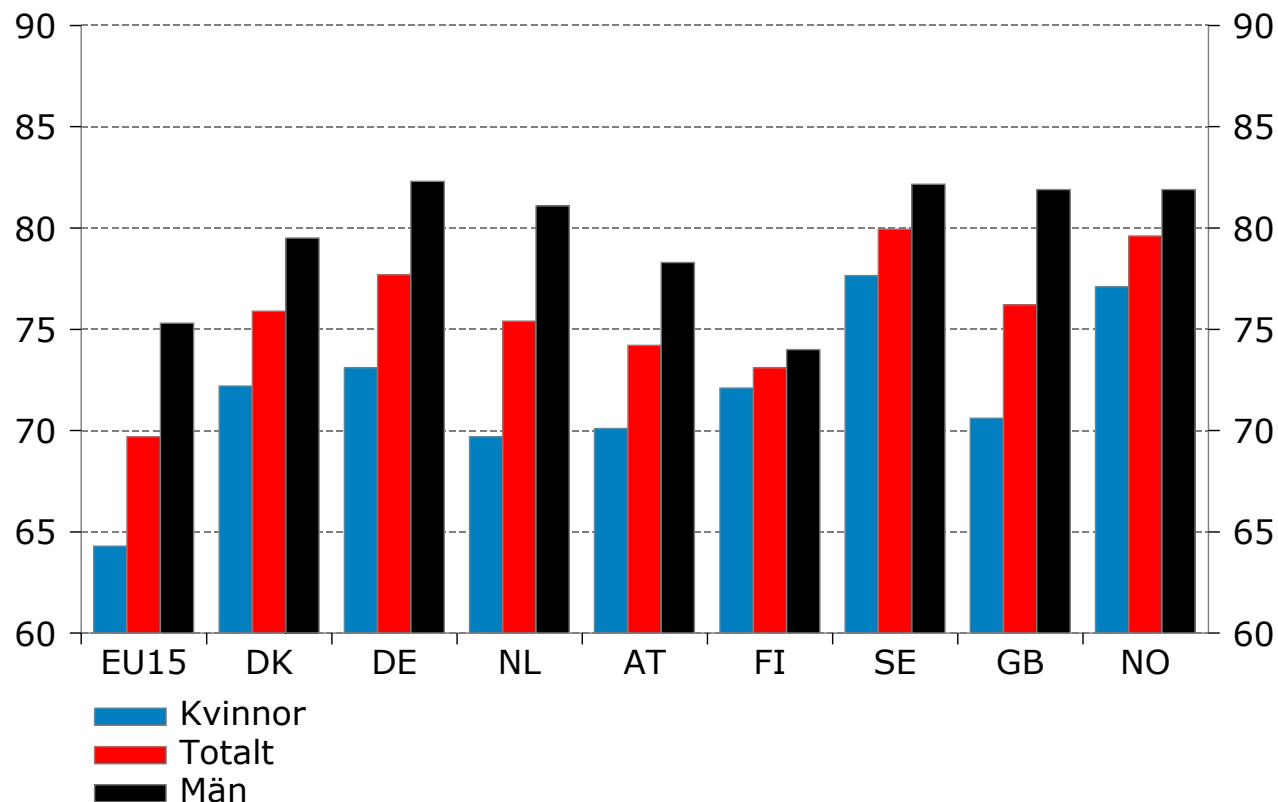

Arbetsmarknadens utveckling i Sverige

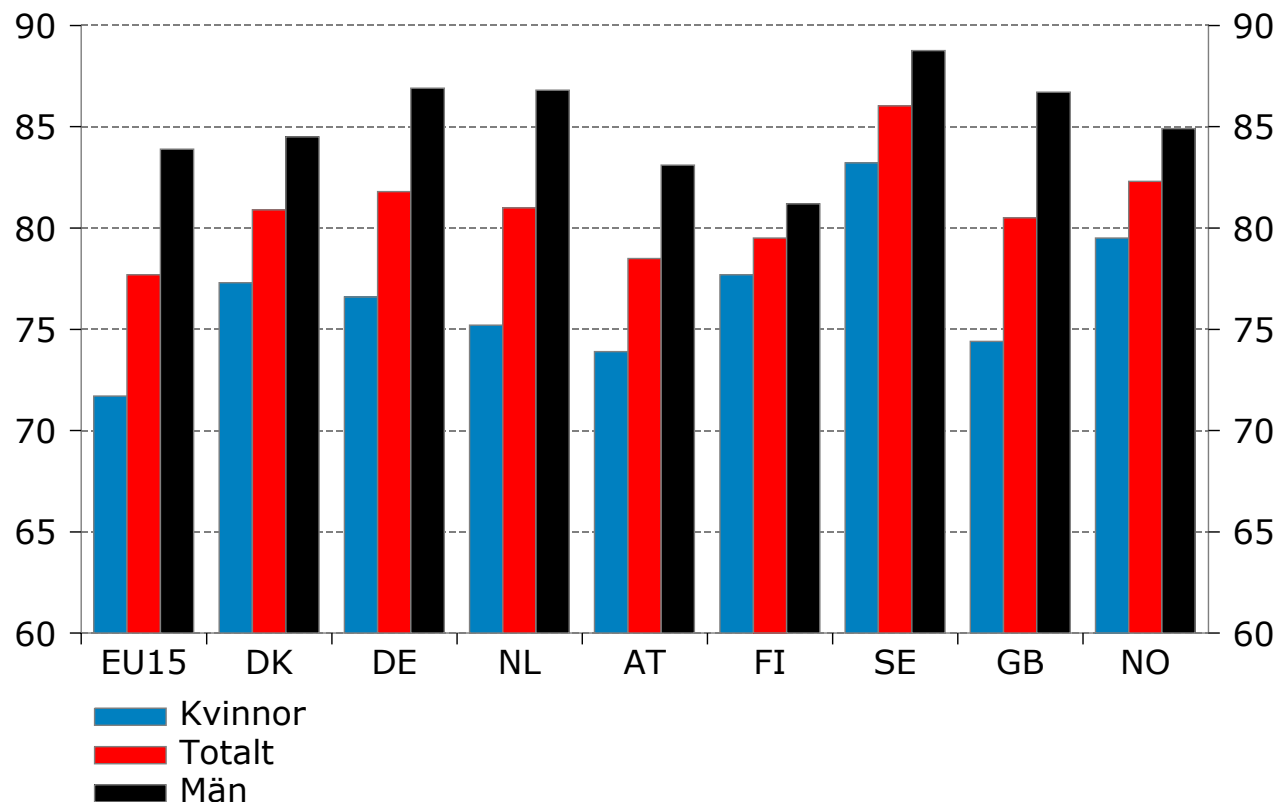
Sysselsättningsgraden i Sverige och Norge är hög i ett internationellt perspektiv

Sysselsättningsgraden i EU och Norge 2014, 20-64 år Procent av befolkningen

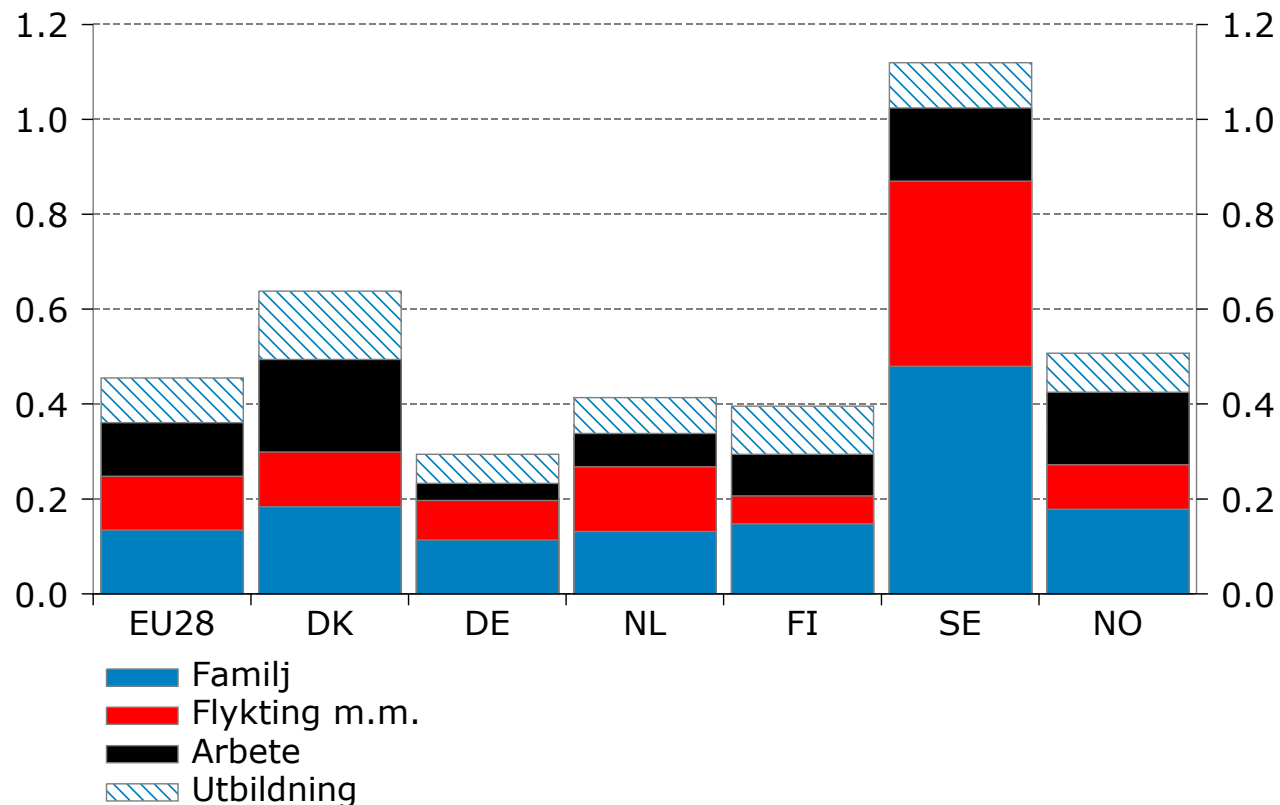
Detsamma gäller för arbetskraftsdeltagandet

Arbetskraftsdeltagande i EU och Norge 2014, 20-64 år Procent av befolkningen

Uppehållstillstånd till personer födda utanför EU efter orsak, 2014

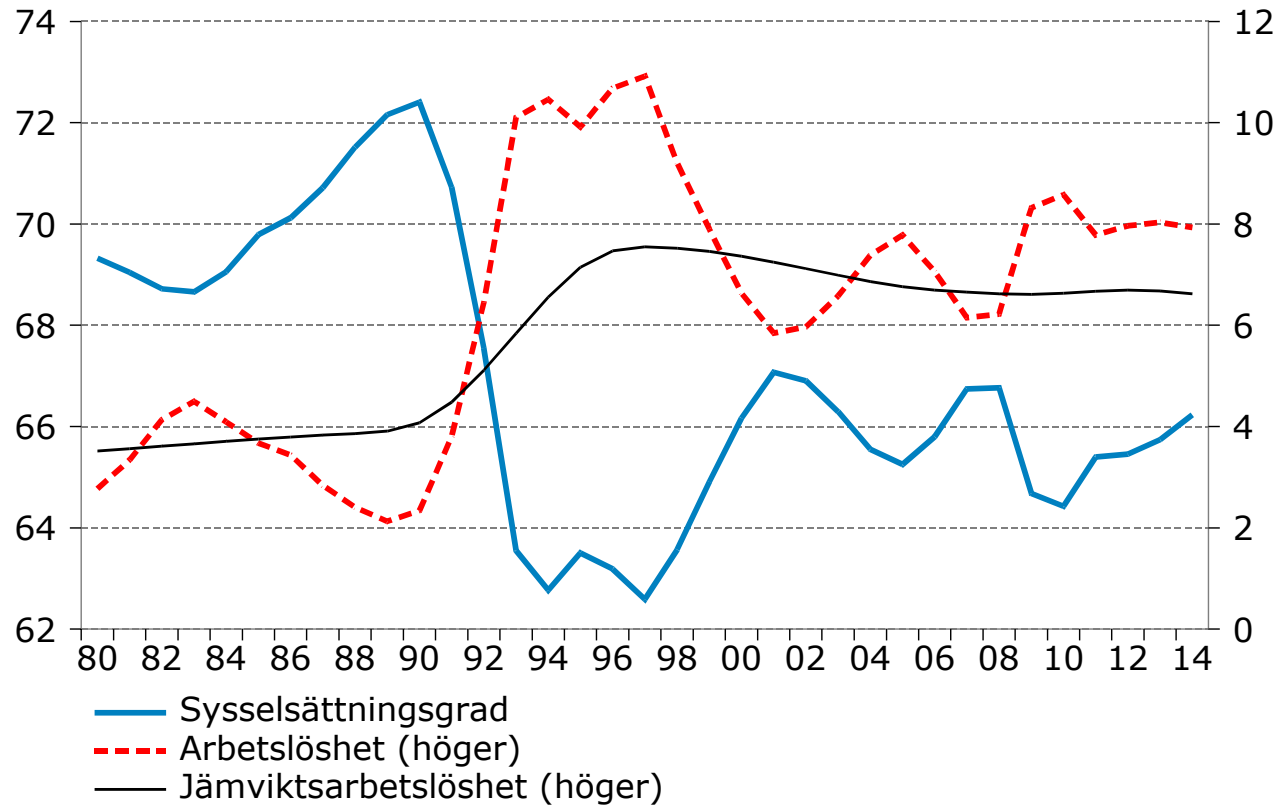
Procent av befolkningen

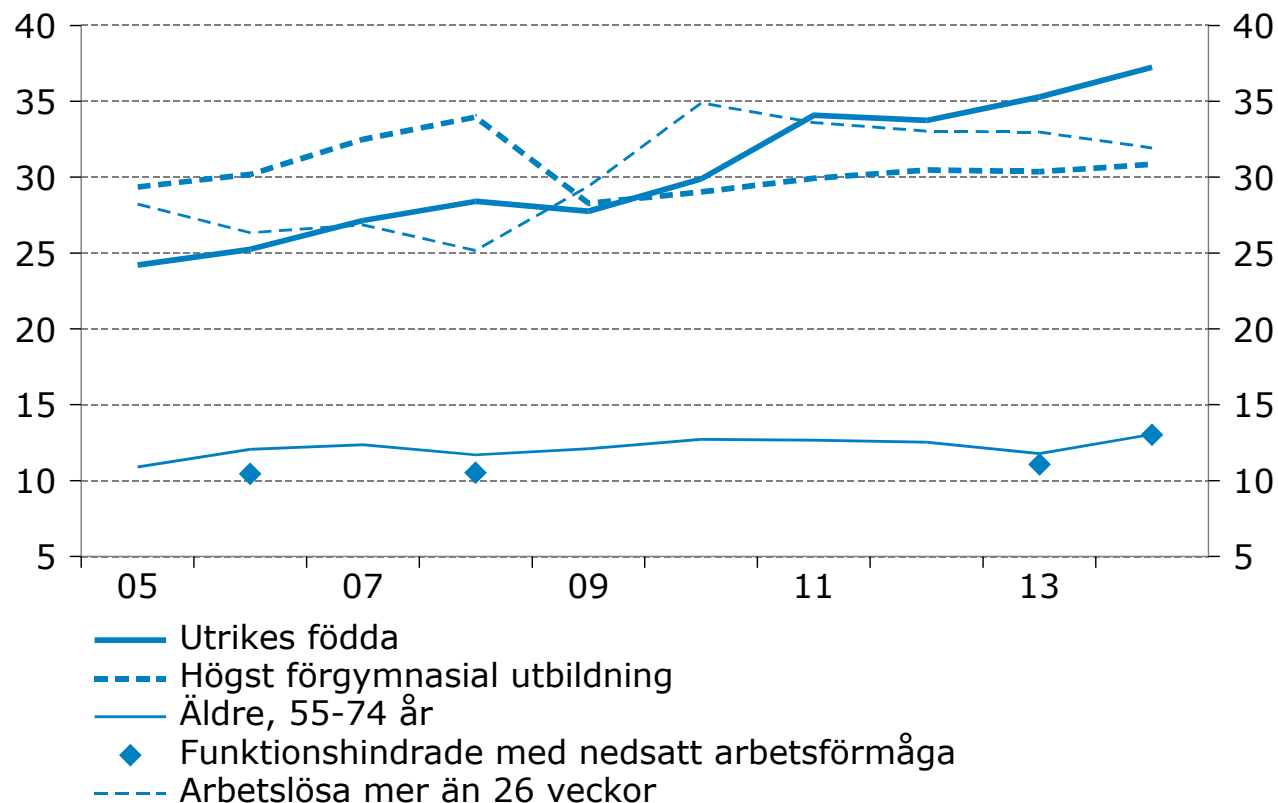
Sysselsättningsgrad, arbetslöshet och jämviktsarbetslöshet

15–74 år

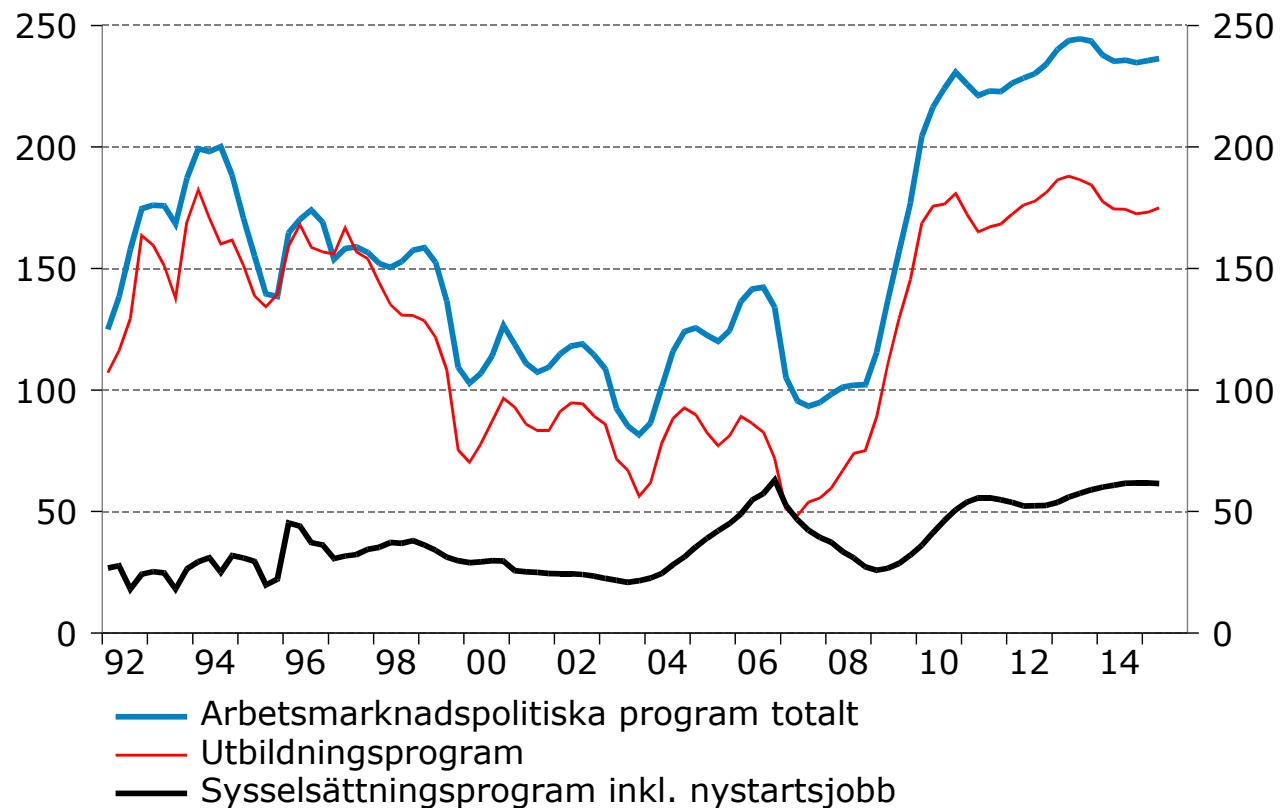
Hög andel arbetslösa som har liten jobbchans

Procent av arbetslösa, 15-74 år

Arbetsmarknadspolitiska program på en hög nivå

Tusental, säsongrensade kvartalsvärden

Lönebildningen framöver - Industriavtalets framtid?

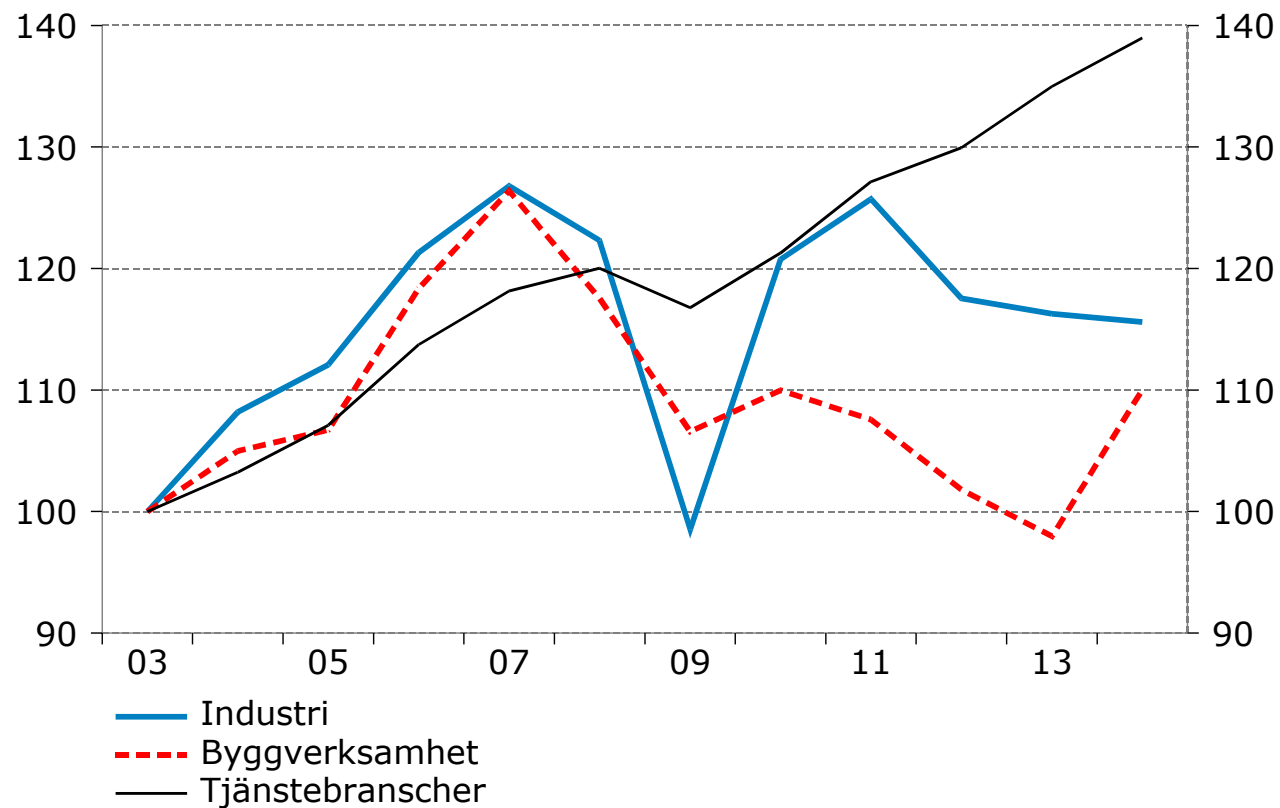
Avtalsrörelsen 2016 är stor

- Det finns cirka 685 kollektivavtal om löner och anställningsvillkor på den svenska arbetsmarknaden.
- Under år 2016 löper nästan 500 (650) kollektivavtal ut och i stort sett alla anställda i Sverige som omfattas av kollektivavtal berörs.
- Cirka 3 miljoner anställda omfattas av de avtal som löper ut under år 2016.

Produktion i näringslivet

Index 2003=100, fasta priser, kalenderkorrigerade värden

Kommer industrin sätta märket i vanlig ordning – kommer de andra att följa?

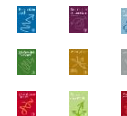
- LO samordnar sig inte som brukligt eftersom vissa fack ville ha en satsning på alla lågavlönade medan andra fack inte ville ta av sitt löneutrymme till denna satsning.
- Avstånd mellan arbetsgivarnas och arbetstagarnas bud

Arbetstagarna:

- Facken inom industrins avtalskrav på 2,8 procent. Avtalet ska löpa under 1 år.
- 6F (Byggnads, Elektrikerna, Fastighets, Målarna och Seko) samordnar sig och kräver 3,2 procent.
- Kommunal kräver 3,3 procent för alla, mer för undersköterskor.

Arbetsgivarna:

- "Industriavtalen måste ligga klart under en procent per år".

Avslutande kommentarer

- Industriavtalet har fungerat sedan 1997 eftersom det har funnits en bred acceptans för avtalet (även om diskussionen om vem som ska sätta märket har varit intensiv i avtalsrörelserna).
- Arbetskraften är i ökande grad heterogen, efterfrågan mellan branscher allt mer heterogen men lönerna oförändrat sammanpressade och industrin sätter märket.
- Modell med rörlig växelkurs och inflationsmål bygger på trovärdighet för inflationsmålet.

